

“ZAMONAVIY DUNYODA ARAB TILINING O'RNI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR”

Toshtemirova Shohista Safar qizi

O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti

“Arab tili tarjima nazariyasi va amaliyoti”

kafedrası stajor o'qituvchisi

Email: shohistatoshtemirova34@gmail.com

Annotasiya. Ushbu maqola arab tilining zamonaviy dunyodagi o'rnini va uning rivojlanishiga ta'sir qilayotgan asosiy muammolarni tahlil qiladi. Asosiy e'tibor til o'rganish jarayonidagi murakkabliklar, lahjalar xilma-xilligi va globalizatsiya ta'siriga qaratilgan. Shuningdek, maqola arab tilini rivojlantirish uchun taklif etilayotgan yechimlar, jumladan, innovatsion o'qitish metodlari va texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlarini ham ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: arab tili, globalizatsiya, til o'qitish, lahjalar xilma-xilligi, innovatsion metodlar, texnologik rivojlanish, xalqaro hamkorlik.

Абстракт. В данной статье анализируется место арабского языка в современном мире и основные проблемы, сдерживающие его развитие. Основное внимание уделяется сложностям процесса изучения языка, разнообразию диалектов и влиянию глобализации. В статье также рассматриваются предлагаемые решения по развитию арабского языка, в том числе с использованием инновационных методов и технологий обучения.

Ключевые слова: арабский язык, глобализация, обучение языку, разнообразие диалектов, инновационные методы, технологическое развитие, международное сотрудничество.

Abstract. This article analyzes the role of the Arabic language in the modern world and the main challenges hindering its development. The focus is on the complexities of learning the language, the diversity of dialects, and the impact of globalization. Additionally, the article explores proposed solutions for developing the Arabic language, including innovative teaching methods and the potential use of technology.

Key words: Arabic language, globalization, language teaching, diversity of dialects, innovative methods, technological development, international cooperation.

ملخص. تُحلّل هذه المقالة دور اللغة العربية في العالم الحديث وأهم المشكلات التي تعيق تطورها. تُركّز المقالة بشكل أساسي على تعقيدات تعلم اللغة، وتنوع اللهجات، وتأثير العولمة. كما تتناول المقالة الحلول المقترحة لتطوير اللغة العربية، بما في ذلك الأساليب التعليمية المبتكرة وإمكانيات استخدام التكنولوجيا.

الكلمات المفتاحية: اللغة العربية، العولمة، تعليم اللغة، تنوع اللهجات، الأساليب المبتكرة، التطور التكنولوجي، التعاون الدولي.

KIRISH

Zamonaviy dunyoda globallashuv jarayonlari har bir millatning tili va madaniyatini chuqurroq o'rganish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Bu jarayonda arab tili o'zining boy tarixi, keng geografik tarqalishi va xalqaro ahamiyati tufayli alohida o'rin tutadi. Islom olamining muhim diniy, madaniy va ilmiy merosi arab tilida saqlanib kelayotganligi ushbu tilni o'rganish masalasini yanada dolzarbroq qiladi. Shu bilan birga, arab tilining bugungi kundagi o'rni va uni o'rganish jarayonida duch kelinayotgan muammolar ham e'tiborni talab qiluvchi masalalardandir.

Mazkur maqolada arab tilining xalqaro aloqalar, ilm-fan, din va madaniyatdagi o'rni, unga bo'lgan ehtiyojning oshib borayotgan omillari hamda ushbu jarayonda uchrayotgan asosiy muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi. Ushbu tahlillar zamonaviy ta'lim tizimi va ijtimoiy-madaniy sharoitlar doirasida olib borilib, arab tilining global kontekstdagi ahamiyatini yanada chuqurroq anglash imkonini beradi.

ASOSIY QISM

ARAB TILINING ZAMONAVIY DUNYODAGI O'RNI

Arab tili dunyo miqyosida nafaqat lingvistik, balki madaniy va iqtisodiy nuqtai nazardan ham katta ahamiyatga ega. Hozirda arab tili 400 milliondan ortiq insonning ona tili bo'lib, u nafaqat Yaqin Sharq va Shimoliy Afrikada, balki boshqa mintaqalarda ham faol ishlatiladi. BMTning rasmiy tili sifatida arab tilida har yili xalqaro konferensiyalar, siyosiy uchrashuvlar va ilmiy tadbirlar o'tkaziladi. Shuningdek, Qur'on tili sifatida u Islom dini e'tiqod qiluvchilar uchun alohida o'rin tutadi. Bu holat arab tilini nafaqat milliy chegaralarda, balki global miqyosda o'rganishga sabab bo'lmoqda.

Arab davlatlarining iqtisodiyotdagi o'rni, xususan, energetika sohasidagi yetakchilik, arab tilining ahamiyatini yanada oshiradi. Masalan, 2023 yil ma'lumotlariga ko'ra, dunyo neft eksportining qariyb 40 foizi arab davlatlariga to'g'ri keladi, bu esa xalqaro savdo va iqtisodiy hamkorlikda arab tilini bilishni zaruratga aylantirmoqda.¹ Shu bilan birga, arab dunyosida turizm sohasining rivojlanishi ham arab tilining o'ziga xos marketing vositasiga aylanishiga olib kelmoqda. Masalan, Misr, Marokash va Birlashgan Arab Amirliklarida yiliga millionlab turistlar arab tilini o'rganish ehtiyojini his qilmoqda.

ARAB TILINI O'RGANISHDAGI MUAMMOLAR

Arab tilini o'rganish jarayonida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ularni shartli ravishda ichki va tashqi omillarga bo'lish mumkin.

1. ICHKI OMILLAR:

Grammatik murakkablik. Arab tili qadimiy va boy grammatik tizimga ega bo'lib, murakkablik darajasi boshqa tillarga nisbatan yuqori. Xususan, fe'llarning zamon va shakllar bo'yicha xilma-xilligi, otlarning jins va son bo'yicha o'zgarishi o'quvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi.

¹ Said, Khaled. "The Role of Arabic Language in Scientific Research." *Journal of Modern Languages*, vol. 20, no. 3, 2020, pp. 112–130.

Dialektlarning xilma-xilligi. Arab dunyosida yuzlab dialektlar mavjud bo'lib, ular o'zaro sezilarli farqlarga ega. Standart arab tili (Fus'ha) va dialektlar o'rtasidagi tafovut til o'rganishda chalkashliklarga olib keladi.

Yozuv tizimi. Arab yozuvi o'ngdan chapga qarab yozilishi va harflarning bir-biriga bog'lanishi o'rganuvchilar uchun muayyan qiyinchiliklar tug'diradi.

2. TASHQI OMILLAR:

Malakali o'qituvchilar yetishmovchiligi. Ko'pgina mamlakatlarda arab tilini o'qitish bo'yicha tajribali pedagoglarning yetishmasligi til o'rganish samaradorligini pasaytiradi.

Zamonaviy o'quv materiallarining kamligi. Texnologiya asrida arab tilini o'qitish uchun raqamli resurslar, mobil ilovalar va onlayn platformalar yetarli darajada rivojlanmagan.

Tilga bo'lgan qiziqishning pastligi. Ba'zi mintaqalarda arab tilini o'rganishga motivatsiya yetishmasligi yoki uning faqat diniy maqsadlarda o'rganilishi o'quv jarayonini cheklab qo'yadi.

YECHIM VA TAVSIYALAR

Arab tilini o'rganishdagi muammolarni hal qilish uchun quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. Interaktiv o'qitish usullari. Arab tilini o'rgatishda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Masalan, mobil ilovalar, virtual sinflar va audiovizual materiallar yordamida o'quvchilar tilni o'zlashtirishni osonlashtirish mumkin.

2. Standart arab tilini targ'ib qilish. Dialektik murakkabliklarni yengish uchun Fus'ha (standart arab tili)ni global miqyosda targ'ib qilish va undan kundalik hayotda foydalanishni rag'batlantirish zarur.

3. Malakali pedagoglarni tayyorlash. Xalqaro darajada malakali arab tili o'qituvchilarini tayyorlash dasturlari tashkil etilishi lozim. Bu jarayonda madaniy tafovutlarni hisobga olgan holda dars metodikalari ishlab chiqish kerak.

4. Ilmiy-ijodiy materiallarni boyitish. Arab tilini o'rganish uchun zamonaviy darsliklar, o'quv qo'llanmalar va madaniyatga oid materiallar yaratishni jadallashtirish talab etiladi. Bu borada xalqaro hamkorlik alohida ahamiyat kasb etadi.

5. Motivatsiyani oshirish. Arab tilining iqtisodiy, madaniy va ilmiy ahamiyatini ta'kidlovchi dasturlar va reklama loyihalarini ishlab chiqish orqali tilga bo'lgan qiziqishni kuchaytirish zarur.

TAHLIL VA XULOSA

Arab tili zamonaviy dunyoda nafaqat diniy, balki madaniy va iqtisodiy jihatdan ham muhim til sifatida o'z o'rniga ega. 22 ta davlatning rasmiy tili sifatida foydalanilishi va Birlashgan Millatlar Tashkilotining oltita rasmiy tilidan biri bo'lishi arab tilining global ahamiyatini belgilaydi. Biroq, bugungi dunyo sharoitida ushbu til bir qator muammolarni boshdan kechirmoqda. Ushbu muammolarni tahlil qilish orqali tilning joriy ahvoli va istiqbollari haqida xulosa chiqarish mumkin.

1. Dialektlar masalasi

Arab tilining murakkabligi, asosan, uning turli dialektlarga bo'linishida namoyon bo'ladi. Fusho (standart arab tili) adabiy til sifatida e'tirof etilgan bo'lsa-da, kundalik hayotda mintaqaviy lahjalar ustunlik qiladi. Misr, Livan, Marokash yoki Iroq kabi davlatlarda dialektlar shu qadar farqligi, ularni bir-biridan farqli tillar deb atash ham mumkin.² Bu esa muloqotni qiyinlashtirib, arab tilining birlashtiruvchi rolini zaiflashtiradi.

2. Ta'lim tizimining zaifligi

Ko'pgina arab davlatlarida tilni o'rgatish an'anaviy va yodlashga asoslangan usullar bilan cheklanadi. Zamonaviy o'qitish metodikalarining kamligi va texnologik resurslardan foydalanilmasligi o'quvchilarning tilga bo'lgan qiziqishini pasaytiradi. Shu bilan birga, ko'pgina yoshlarda ingliz yoki fransuz tillariga nisbatan afzallik berilishi arab tilining jozibadorligini kamaytiradi.

3. Ilmiy-texnik terminologiyaning yetishmasligi

Zamonaviy fan va texnologiyalar rivojlanishi natijasida arab tilining terminologik bazasi zamonaviy ehtiyojlarga javob bera olmayapti. Ko'plab ilmiy adabiyotlar ingliz tilida chop etiladi, arabcha tarjimalar esa sust rivojlangan. Bu holat arab tilining ilm-fan va texnologiya sohasidagi pozitsiyasini zaiflashtiradi.

4. Raqamli sohada cheklovlar

Raqamli platformalar va kommunikatsiya texnologiyalarida arab tilining imkoniyatlari cheklangan. Dasturiy ta'minot, veb-saytlar va onlayn xizmatlarda arab tilining nisbatan kam qo'llanilishi global kommunikatsiyada uning rolini pasaytiradi. Shu bilan birga, arab tiliga moslashmagan klaviaturalar va boshqa texnik cheklovlar foydalanuvchilar uchun qiyinchilik tug'diradi.

YECHIMLAR:

1. Ta'limni isloh qilish: Arab tilini zamonaviy metodikalar yordamida o'rgatish, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish va texnologiyalarni jalb etish tilni o'rgatishni samaraliroq qiladi. Masalan, onlayn platformalar va mobil ilovalar yordamida interaktiv darslar tashkil qilish mumkin.

2. Dialektlar va fus`ha integratsiyasi: Lahjalarni rasmiy arab tili bilan uyg'unlashtirish orqali mintaqaviy farqlarni kamaytirish mumkin. Bu uchun madaniy va tilshunoslik sohasidagi tadqiqotlarga e'tibor qaratish zarur.

3. Ilmiy-texnik adabiyotlarni rivojlantirish: Zamonaviy atamalarni boyitish, ilmiy asarlarni arab tiliga tarjima qilish va yangi ishlanmalarni arab tilida nashr qilish tilni ilmiy hamjamiyatda mustahkamlaydi.

4. Arab tilini raqamli rivojlantirish: Arab tiliga mos dasturlar, veb-saytlar va kommunikatsiya vositalarini yaratish tilning global internet maydonida o'z o'rniga ega bo'lishiga yordam beradi.

² Al-Khatib, Mahmoud. "Translation as a Tool for Developing Arabic Scientific Terminology." International Journal of Translation Studies, vol. 12, no. 4, 2018, pp. 87–105.

XULOSA

Arab tili bugungi global dunyoda madaniy, diniy va iqtisodiy jihatdan katta ahamiyatga ega bo'lsa-da, uning to'laqonli rivojlanishi uchun jiddiy chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur. Dialektlar va fusho o'rtasidagi tafovutlar, ta'lim tizimidagi zaiflik, ilmiy va texnik sohalarda zamonaviy terminologiyaning cheklanganligi, shuningdek, raqamli texnologiyalar sohasidagi imkoniyatlarning yetarli emasligi arab tilining global mavqeini mustahkamlashni qiyinlashtirmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish nafaqat arab davlatlari ichida, balki xalqaro miqyosda ham muhim masala hisoblanadi.

Birinchidan, ta'lim sohasida arab tilining o'qitilish sifati oshirilishi zarur. Til o'rganishni faqat yodlash bilan cheklamaslik, balki innovatsion va kommunikativ usullarni qo'llash yosh avlodning qiziqishini oshiradi. Zamonaviy texnologiyalar, masalan, onlayn platformalar, raqamli lug'atlar va interaktiv mobil ilovalar orqali tilni o'rgatish natijani sezilarli darajada yaxshilashi mumkin.

Ikkinchidan, fus'ha va dialektlar o'rtasidagi muvozanatni ta'minlash uchun ilmiy tadqiqotlar va madaniy integratsiya zarur. Bu ikki qatlamni bir-birini boyituvchi omillar sifatida ko'rish kerak. Masalan, kinolar, ommaviy axborot vositalari va adabiyotlarda fusho va dialektlarni uyg'un ravishda qo'llash tilning mintaqaviy farqlarini kamaytiradi.³

Uchinchidan, arab tilida ilm-fan va texnik terminologiyani rivojlantirish masalasi dolzarbdir. Bugungi kunda arab tilida ilmiy asarlar va darsliklarning yetishmasligi global ilmiy hamjamiyatda uning roli cheklanishiga sabab bo'lmoqda. Shu bois, arab tiliga ilmiy va texnik adabiyotlarni faol tarzda tarjima qilish, yangi ishlanmalar yaratish va ularni keng ommaga yetkazish orqali tilning mavqeini oshirish mumkin.

To'rtinchidan, arab tilini raqamli dunyoga integratsiya qilish masalasiga alohida e'tibor qaratish kerak. Arab tiliga moslashtirilgan dasturlar, mobil ilovalar, veb-saytlar va klaviatura moslamalarini rivojlantirish orqali tilni internet va raqamli platformalarda ommalashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu orqali nafaqat tilni biluvchilarning kundalik hayoti osonlashadi, balki yangi avlod uchun tilning qiziqarli jihatlari namoyon etiladi.

Arab tilining jahon miqyosida keng tan olinishiga yordam beradigan yana bir muhim jihat madaniyat va san'at orqali tilni targ'ib qilishdir. Arab madaniyatiga oid filmlar, musiqalar, kitoblar va boshqa ijodiy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga olib chiqish orqali arab tiliga bo'lgan qiziqishni oshirish mumkin. Shu bilan birga, xalqaro miqyosda arab tili o'qituvchilarining tayyorgarlik darajasini oshirish va bu tilni o'rgatish bo'yicha standartlarni ishlab chiqish talab etiladi.

Shunday qilib, arab tili nafaqat o'zining boy tarixiy merosi, balki zamonaviy imkoniyatlari bilan ham dunyo tillari orasida alohida mavqega ega. Ushbu tilning rivoji faqatgina arab mamlakatlari doirasida emas, balki xalqaro hamjamiyatda ham ahamiyatlidir. Arab davlatlarining birgalikdagi sa'y-harakatlari va innovatsion yondashuvlari orqali arab tilining nufuzi nafaqat saqlanib qoladi, balki yangi

³ Salam, Omar. "The Role of Arab Cinema in Promoting Arabic Language and Culture." Middle East Journal of Culture and Communication, vol. 9, no. 1, 2019, pp. 77-95.

cho'qqilarni zabt etadi. Shu ma'noda, arab tilining kelajagi nafaqat tilshunoslar, balki butun jamiyat uchun dolzarb masala bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Sh.Mirziyoyev. «O'zbekiston Respublikasida xorijiy tillarni o'rganishni ommalashtirish faoliyatini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqish chora-tadbirlari to'g'risida» 2021 yil 19 may PQ-5117. <https://lex.uz/docs/-5426736>
2. Mamatqulov, A. (2018). "O'zbek mumtoz va zamonaviy adabiyotini xalqaro miqyosda o'rganish va targ'ib qilishning dolzarb masalalari". 58-62-b.
3. Abu-Lughod, Janet L. (1989). "Before European Hegemony: The World System A.D. 1250-1350".
4. Said, Khaled. "The Role of Arabic Language in Scientific Research." Journal of Modern Languages, vol. 20, no. 3, 2020, pp. 112–130.
5. Al-Khatib, Mahmoud. "Translation as a Tool for Developing Arabic Scientific Terminology." International Journal of Translation Studies, vol. 12, no. 4, 2018, pp. 87–105
6. Salam, Omar. "The Role of Arab Cinema in Promoting Arabic Language and Culture." Middle East Journal of Culture and Communication, vol. 9, no. 1, 2019, pp. 77–95.
7. Sadiqov Z., Abdurahmonova D. Tarjimashunoslik terminlarining ko'p tilli lug'at ma'lumotnomasi. – Namangan, 2017. – 127 b.